

ОСОБИСТІСНІ ПРАГНЕННЯ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК: 159.923

Гуляс Інеса Антонівна

Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4960-4011>

Анотація. Статтю присвячено важливому психологічному феномену – особистісним прагненням. Означений концепт розглянуто у контексті перетину досліджень мотиваційної структури особистості, цілепокладання, особливостей структурування майбутнього та суб'єктної активності людини.

Констатується, що прагнення формуються на основі фізичних, біологічних, соціальних і психологічних потреб людини, спираються на вимоги соціуму та втілюються через вибір конкретних цілей і задач.

З метою дослідження особистісних прагнень застосовано визнаний психологічний інструмент – методика «Пакет оцінки особистісних прагнень» Р. Еммонса. Зазначено, що майже третина (27,8 %) респондентів спрямовані на особистісне зростання і збереження здоров'я; друге місце посіли прагнення, пов'язані з досягненням (16,3 %); третє – самопредставлення (13,7 %).

Ключові слова: особистісні прагнення, цілепокладання, досягнення, мета, майбутнє, особистість.

Постановка проблеми. Дискредитація низки усталених цінностей суспільства і складний процес побудови нових орієнтирів відображаються на тих особистісних прагненнях, які виникають у кожної окремої людини, їх означеності, життєтворчому потенціалі. Усе соціальне буття особистості спрямоване на

перспективи, які перебувають у більш-менш віддаленому майбутньому. Людина переживає себе як проект, тим самим моделюючи майбутнє. Тому необхідним є дослідження особистісних прагнень за умов сучасного суспільства, яке шукає шляхи свого розвитку, ціннісні ідеали, нові соціальні моделі [8, с. 3].

© Гуляс І. А.

Аналіз досліджень і публікацій. Інтерес дослідників до феномену особистісних прагнень є не лише теоретичним, а й таким, що пов'язаний з очевидною залежністю формування й трансформації моделі власного майбутнього від мікро- та макросоціальних умов конкретного історичного часу, у якому живе суб'єкт. Прагнення є важливими особистісними конструктами, що мають полівимірну структуру, низку динамічних параметрів, на які впливає соціальна ситуація життя конкретного суб'єкта, соціальні й економічні кризи, переломні періоди у житті суспільства [8, с. 3]. В останні десятиліття вітчизняну та зарубіжну психологію поповнено низкою вагомих праць відомих психологів, які досліджують майбутнє особистості через призму феноменів – «проекування» (О. М. Гріньова), «прогнозування» (І. Г. Батраченко, О. Г. Рихальська), «життєва перспектива» (В. Г. Панок, І. А. Підласа), «життєва програма», «життєтворчість» (Л. В. Сохань, В. М. Ямницький) тощо. Не залишаються поза увагою й дослідження мотиваційної структури особистості. Окреслений контекст доповнюють поняття «домагання» (Т. М. Титаренко), «цільова спрямованість» (Я. В. Васильєв), «прагнення» (Р. Еммонс) тощо. Поглибленого вивчення у вітчизняній психології потребують особистісні прагнення, які спрямовують, стимулюють і мотивують суб'єктну активність особистості щодо майбутнього.

Мета статті – емпірично дослідити і

проаналізувати специфіку особистісних прагнень.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку ХХ-го століття науковий тезаурус психології поповнено поняттям «цілі», що охоплювало всі явища структуривання майбутнього, у межах якого наразі вирізняють інші концепти – «прагнення», «домагання», «очікування», «спрямованість» тощо. Початок дослідженням в означеній царині на теренах радянського простору поклала культурно-історична, на заході – психоаналітична психологія. Одним з перших учених, які працювали в рамках психотерапевтично спрямованих підходів і звернулись до вивчення цілей, був А. Адлер. Життєва ціль, на його переконання, має захисний характер і служить містком між складним теперішнім і майбутнім. Мета забезпечує головну спрямованість і завдання діяльності, але коріння її тягнуться з дитинства.

Прагнення до переваги, за А. Адлером [10, с. 234-235], спрямоване на досягнення досконалості, повноти й цілісності в нашому житті. Універсальна мотиваційна тенденція набуває суб'єктивних форм прагнення до суб'єктивно визначеної важливої мети. Отже, поведінка особистості підпорядковується цілям, які вона сама для себе визначає. На думку вченого, ті основні цілі, що визначають напрям нашого життя, – це, певною мірою, фіктивні цілі, оскільки їх не можливо зіставити з реальністю. До прикладу, люди часто бу-

дують своє життя на уявленні, що ті, хто наполегливо працюють, можуть досягти бажаних висот. Адлер вважав таке переконання фікцією, оскільки багато з тих, хто напружено працюють, не отримують заслуженої поваги.

Прагнення індивіда до переваги скеровується обраною особистістю фіктивною метою, а формуються фіктивні цілі власною творчою силою особистості. Якщо особистість має свою фіктивну мету, життя наповнюється для неї смыслом: виникає історія життя, сповнена смыслом. Фіктивні цілі допомагають вирішувати життєві проблеми. До прикладу, професіонал, що прагне перевершити інших, може не досягти своєї мети, але одного прагнення досягти високого професійного рівня достатньо, щоб зробити власне життя здоровим і корисним. Якщо ж фіктивні цілі не забезпечують орієнтації у буденному житті, їх варто змінити або відкинути.

На відміну від психоаналітиків, які, намагаючись відкрити джерело активності, звертаються до минулого, «витіснених у несвідоме» вражень і переживань дитини, гуманістична психологія, розвиток якої пов'язано з доробком Д. Роджерса, А. Маслоу, Г. Олпорта й ін., провідним чинником активності особистості вважає спрямованість на майбутнє, максимальну самореалізацію (самоактуалізацію) [9, с. 33-34].

Важливим в розумінні особистісних прагнень є їх динамічний, діяльнісний аспект. Динамічні тенденції вперше виявлено

З. Фрейдом як потяги, що були ніби закладені в індивіди з дитинства. В радянській психології до динамічних тенденцій звернувся С. Л. Рубінштейн вже у контексті взаємовідносин зовнішнього та внутрішнього.

У зарубіжній психології проблема прагнень бере початок у теорії інстинктів (У. Мак-Дугол) і в дослідженнях особистісного аспекту проблем мотивації (Ф. Лерш, Г. Мюррей, Г. Олпорт, Р. Кеттелл, Г. Айзенк). На ранніх етапах вивчення проблеми прагнення ототожнюється зі «свідомими напруженими бажаннями», «потягами», «звичними установками», «мотиваційними диспозиціями», «психологічними рисами», «єдиними динамічними базовими рисами». Надалі проблема набуває розвитку в контексті постановки цілей і процесу цілепокладання, взаємозв'язку мотивів і цілей [9, с. 34].

Лише в 1990-і роки П. Голвітцер і І. Брандстеттер у Німеччині, Л. Первін і Р. Еммонс у США – вводять прагнення як одну з суттєвих змінних у дослідженні особистості і мотивації [11]. Вивчення прагнень стає важливим аспектом у розумінні мотиваційного компоненту структури особистості, його діяльнісних характеристик. Наявність прагнення свідчить про активну позицію людини, її суб'єктність.

У радянській психології проблему прагнень започатковано у працях О. Ф. Лазурського, І. М. Сеченова, В. М. Мясіщева, Л. І. Божович, В. С. Мерліна, С. Л. Рубінштейн-

на й ін. О. Ф. Лазурський визначає прагнення як свідомі напружені бажання, які виникають із почуттів або афектів, що досягли певного ступеня напруженості. Прагнення, як активний аспект потреби, зіставляють з мотиваційними утвореннями – «потяг», «бажання», «схильність», «спрямованість», «інтерес», «ідеал» тощо. Формування прагнень розглядається також у контекстах моральної, особистісної зрілості (Б. С. Братусь, О. О. Бодальов, Е. Е. Сапогова й ін.).

Вивчення феномену особистісних прагнень може здійснюватися на перетині досліджень як мотиваційної структури особистості, так і особливостей структурування майбутнього, суб'єктної активності людини. За П. П. Горностаєм [12, с. 128], прагнення є динамічним проявом схильностей людини, чуттєвим відображенням її потреб, який виражається у тяжінні до певного об'єкту або діяльності.

Е. Фромм поділяє мотиваційну структуру особистості на дві частини: потреби та прагнення. Потреби, при цьому, обумовлені природою: спрага, голод тощо. Прагнення, які диференціюють людські характери, роблять людину унікальною – любов або ненависть, жага до влади або тяга до підпорядкування, ваблення до плотської насолоди або страх перед ними – всі вони є продуктами соціального процесу; прекрасні і найпотворніші схильності людини не впливають з фіксованої, біологічно обумовленої людської природи, а ви-

никають у результаті соціального процесу формування особистості. Така позиція дозволяє розширити уявлення про особливості прагнень не лише як про механізм соціалізації і адаптації до вимог суспільства, а й продукт соціалізації [9, с. 35-36].

У конструкти цільового рівня дослідники включають особистісні проекти (*personal projects*), життєві завдання (*life tasks*) і особистісні прагнення (*personal strivings*). Як узагальнюючий конструкт, здатний об'єднати й систематизувати різні аспекти мотивації і цілепокладання, Р. Еммонс [15] виокремлює «особистісні прагнення». Прагнення категоріально ширші, порівняно з проектами, завданнями (нормативними віковими завданнями й цілями) й інтересами (гіпотетичними латентними станами, що лежать в основі прагнення до мети). Р. Еммонс розробив систему класифікації для категоризації цільових об'єктів, до яких прагне людина. Дванадцять категорій містять у собі основні класи мотивів – досягнення, афіліації, близькості, влади, а також низка інших тем високого порядку, наприклад, особистісне зростання, духовність. Система класифікації поєднує прагнення у кластери, виходячи з їхньої зовнішньої подібності, а також у відповідності з мотиваційною диспозицією, до якої вони тяжіють. Прагнення є провідними компонентами мотивації, які надають погодженості й послідовності щоденному переслідуванню цілей.

На основі співвідношення прагнень із

життєвими цінностями американськими вченими (*T. Kasser, R. Ryan*) виділено дві групи прагнень. Одна група об'єднує особистісне зростання, прихильність і любов, служіння суспільству та здоров'я і маркована як «внутрішні прагнення». Останні інтерпретовано як життєві цілі, що забезпечують задоволення основних психологічних потреб в автономності, ефективності й прихильності, сприяють особистісному зростанню і психічному здоров'ю. Інша група охоплює матеріальне благополуччя, соціальне визнання через популярність і фізична привабливість, набула назви «зовнішні прагнення». Сюди ж потрапили стани, що мають прикметні ознаки благополуччя і визнання, оцінка та досягнення яких залежать від реагувань інших людей. Вони, як правило, є засобами досягнення окремих зовнішніх щодо особистості Я-цілей і способами реалізації потреб, які не сприяють особистісному зростанню і збереженню психічного здоров'я.

Соціальне середовище висуває перед людиною вимоги щодо певних життєво важливих подій і вікових етапів їх реалізації. Є. І. Головаха [5, с. 48] звертає увагу на те, що завдяки соціально-нормативному механізму для багатьох людей проблема змісту життєвих цілей не містить особливих труднощів – їх цілями стають такі життєві набутки, які нормативно схвалюються їх соціальним середовищем. Заданість цілей не дорівнює соціальній заданості прагнень. Ми можемо говорити

про відносну гнучкість прагнень саме завдяки тому, що вони використовують соціально задані цілі для адаптації в соціумі. Тим самим прагнення виконують функцію пристосування до умов життєдіяльності, дають можливість сполучити власні потреби і вимоги ситуації.

Людина в життєтворчості є залежною від соціуму й обставин життя. А. Ф. Коган [7] припускає, що в процесі цілепокладання особистість володіє вибором поточних і стратегічних цілей, який, проте, обмежений як зовнішніми, так і внутрішніми обставинами, і називає це принципом псевдосвободи вибору мети. Така назва є доречною, оскільки, будучи об'єктивно залежною, суб'єктивно особистість почувається часто вільною. Прагнення наділені іншими обмеженнями свободи вибору як конструкт, що узагальнює різноманітні цілі. Кожне прагнення може бути реалізовано низкою засобів і задоволено за допомогою досягнення будь-якої кількості конкретних цілей [15, с. 58]. Можливість вибору соціально прийнятної форми реалізації наділяє вибір прагнення більшою мірою свободи і відповідності власним бажанням і потребам.

Отже, прагнення формуються на основі фізичних, біологічних, соціальних і психологічних потреб людини, спираються на вимоги соціуму та втілюються через вибір конкретних цілей і задач.

Особистісні прагнення відбивають типові або характерні завдання, які людина бажає виконати у своєму буденному житті, і є

© Гуляс І. А.

важливими джерелами його змісту (Р. Еммонс).

Пропонована робота є продовженням вивчення особливостей життєвого шляху особистості в контексті попередніх розвідок [6].

У дослідженні взяли участь 90 респондентів віком 20-25 років спеціальності «Психологія». Опитування проводили на базі факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Задля виявлення намірів чи цілей, які людина намагається реалізувати у своєму буденному житті, застосовано визнаний психологічний інструмент – методика «Пакет оцінки особистісних прагнень» Р. Еммонса [15, с. 343-377]. Загалом, методика складається з трьох частин: перша – передбачає складання переліку прагнень; друга – оцінку прагнень за шкалами: радість, засмучення, амбівалентність, важливість, успішність, ймовірність успіху, вплив обставин, зусилля, труднощі, соціальна бажаність, ясність, прогрес, зовнішня причина, інтроєкція, ідентифікація, внутрішня причина, підтримка; третя – кодування особистісних прагнень за категоріями: наближення-уникнення, інтраперсональне-інтерперсональне, досягнення, спілкування, інтимність, влада, особистісне зростання і здоров'я, презентація себе, самодостатність-незалежність, дезадаптація-саморуйнування, творча продуктивність, духовна самотрансценденція, рівень абстрактності-конкретності.

Процедура дослідження відбувалась також у три етапи: спочатку респонденти склали перелік своїх прагнень; оцінювали їх за вказаними вище шкалами; кодували особистісні прагнення за переліченими вище категоріями. Час проведення коливався від 40-ка до 50-ти хв.

Обробку отриманих результатів здійснювали шляхом підрахунку відсотків, середніх значень, проведення кореляційного аналізу змінних.

Якісна інтерпретація результатів означеної методики передбачала аналіз отриманих вербальних висловлювань майбутніх психологів, що стосувалися їх прагнень. Загалом, опитані назвали 1350 прагнень. Наведемо приклади окремих модальностей респондентів за категоріями:

«Наближення – уникнення» (1219 і 131 відповідно): «думати про позитивне в житті», «бути уважною до деталей», «покладатись на раціональність», «цінувати здоров'я», «бути оптимістом», «аналізувати свої дії і вчинки», «виконувати завдання якнайкраще», «цінувати батьків», «викладатися сповна», «бути об'єктивним», «берегти природу і довкілля», «планувати дозвілля» – наближення; «не вживати нецензурну лексику», «уникати відповідальності», «не змінювати свої цінності в житті», «не конфліктувати», «не марнувати час», «уникати пліток навколо себе», «уникати людей, які мені не подобаються», «уникати проблем», «кинути палити», «не запізнюватися на

заняття», «не плакати, якщо мене образили», «не впадати у відчай», «не підводить своїх друзів», «не заздрити», «не обманювати», «не робити помилок», «не здійснювати поганих вчинків» – уникнення.

«Інтраперсональне – інтерперсональне» (1022 і 328 відповідно): «бути щасливою людиною» (інтра-), «любити ближнього» (інтер-), «бути впевненою в собі» (інтра-), «приносити людям радість» (інтер-), «стежити за станом свого здоров'я» (інтра-), «допомагати близьким» (інтер-), «дотримуватися власного графіка» (інтра-), «підтримувати маму» (інтер-), «розвивати свої таланти» (інтра-), «більше приділяти уваги сім'ї» (інтер), «принести користь оточуючим» (інтер-).

«Досягнення» (220): «закінчити університет», «здобути другу вищу освіту», «побудувати кар'єру», «заробити багато грошей», «досягти максимального результату», «досягти поставленої мети», «ставити перед собою складнодосяжні цілі».

«Спілкування» (128): «здобути більше прихильності від інших», «ніколи не образити інших людей», «розширювати своє коло спілкування», «бути в хороших стосунках з іншими», «бути хорошою подругою», «більше часу проводити з друзями».

«Інтимність» (172): «закохати в себе представника чоловічої статі», «дивувати свого партнера», «бути вірною своєму чоловіку», «бути більш терплячою до свого хлопця»,

«віддавати свою любов, а не брати», «виражати свої почуття».

«Влада» (13): «бути впливовою людиною», «бути кращою в групі», «керувати іншими людьми», «домінувати над іншими», «бути вищою над чоловіком, керувати ним».

«Особистісне зростання і здоров'я» (375): «займатися фітнесом», «підтримувати себе в хорошій фізичній формі», «розвиватися інтелектуально», «читати книги», «самовдосконалюватися», «якомога ефективніше реалізувати себе», «бачити в негативі щось позитивне», «дотримуватися своїх цінностей», «бути сильною», «оптимістично дивитись у майбутнє», «постійно вчитися чогось нового», «вчиняти відповідно до своїх принципів і цінностей».

«Самопредставлення» (185): «виглядати привабливо», «поводитися стримано», «бути ввічливою, толерантною», «привертати до себе увагу», «справляти на людей позитивне враження», «здаватися розумною й успішною», «перебувати в центрі уваги».

«Самодостатність – незалежність» (85): «жити у власному будинку», «стати незалежною матеріально», «бути самодостатньою», «не «прив'язуватися» до чогось або когось», «покладатися лише на себе», «підкреслити свою індивідуальність», «вирішувати проблеми самостійно».

«Деадаптація – саморуйнування» (13): «уникати відповідальності», «не зважати на

несправедливість», «заплющити очі на те, що відбувається довкола».

«Творча продуктивність» (113): «бути хорошою матір'ю», «творчо реалізуватись», «написати книгу», «досягнути висот у творчості», «реалізувати свій творчий потенціал», «відкрити літературне кафе», «щось придумувати, створювати», «бути креативною».

«Духовна самотрансценденція» (46): «знайти сенс життя», «досягати чогось вищого», «спілкуватися з Богом», «досягнути істини», «прощати», «робити добро», «зрозуміти, чого я хочу від життя і чи воно значуще для

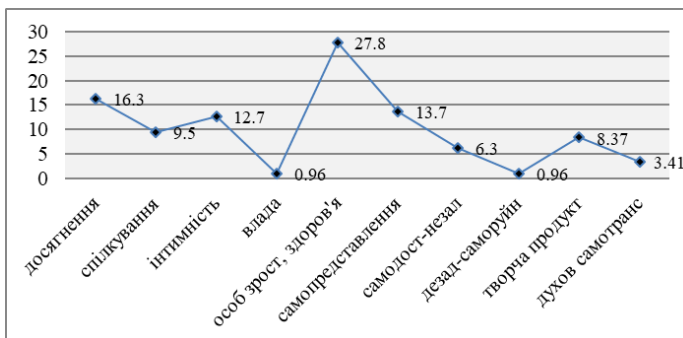

Рис. 1. Вираження прагнень респондентами за категоріями (у %)

мене», «цінувати те, що маю».

Загальну картину вираження прагнень опитаних представлено на Рис. 1.

Масив отриманих даних свідчить про те, що майже третина (27,8 %) майбутніх психологів спрямовані на цілі, пов'язані з підвищенням, збереженням і підсиленням самоповаги; щоб бути щасливішими, уникати стресу й інших негативних емоцій; поліпшенням чи збереженням власного здоров'я; зміною свого характеру й окремих аспектів особистості на

краще. Іншими словами, працюють у плані особистісного зростання і збереження здоров'я.

Продовжуючи попередній контекст, коротко зупинимось на важливих аспектах проблеми особистісного зростання у психології: 1) на переконання О. О. Бодальова і С. Л. Рубінштейна [1], означений концепт проявляється у досягненні людиною нових і якісно більш високих рівнів продуктивності, «прагненні до себе-кращого» (що в респондентів і простежується); 2) І. С. Булах [4], посиляючись на відомих вчених (Ф. Є. Василюка, Г. К. Селевко, В. В. Століна та ін.), зауважує, що особистісне зростання є процесом усвідомленого, керованого особистістю розвитку, в якому формуються і розвиваються необхідні якості та здібності; 3) в особистісному зростанні акцентується суб'єктивний характер змін, єдність в одній людині перетворюваного й перетворювача (А. В. Брушлінський, Д. О. Леонтєв, С. Л. Рубінштейн, Г. А. Цукерман та ін.) [2]; 4) особистісне зростання припускає цілеспрямовані поліаспектні зміни особистості, орієнтацію на досягнення великомасштабних життєвих цілей, що відображають загальнолюдські цінності (Б. С. Братусь, Ф. Е. Василюк, О. М. Леонтєв, С. Л. Рубінштейн та ін.) [3].

Прагнення до особистісного зростання відображає усвідомлення необхідності постійного саморозвитку, активності у самовдосконаленні та підвищенні власної компетентності

в різних сферах активності. Психологічний смисл особистісного зростання – визволення, винайдення себе і свого життєвого шляху, самоактуалізація і розвиток усіх основних особистісних атрибутів. Невпинне особистісне зростання надає людині можливості відчувати задоволення від руху вперед, позитивних особистісних змін [13, с. 181-182] і є провідною складовою психологічного благополуччя особистості [14].

На другому місці перебувають прагнення, пов'язані з досягненням чи реалізацією мети, перевершити стандарти майстерності, спробою зробити краще, ніж раніше – категорією «досягнення». Їм віддали перевагу 16,3 % опитаних.

13,7 % респондентів прагнуть до перфектного представлення себе. Вони намагаються справити позитивне враження на інших, воліють здаватися соціально та фізично привабливими, розумними, цікавими й бажаними, працюють у плані поліпшення свого іміджу.

12,7 % досліджуваних презентували прагнення, пов'язані з обов'язками перед іншою людиною і турботою про неї; міжособистісними стосунками, що мають на меті позитивні почуття – любов, дружбу, щастя, ніжність; прагнення, пов'язані з вірністю іншим і відповідальністю перед іншими; допомогою іншим; взаємністю у спілкуванні і бажанні поділитися почуттями й думками – інтимністю.

9,5 % респондентів надають перевагу

спілкуванню. Для них важливо підтримувати стосунки й налагоджувати нові взаємини, бути прийнятими іншими людьми. Їх зусилля спрямовано на набуття друзів, активне прагнення дружити. Вони воліють соціального прийняття і безпеки у міжособистісних стосунках.

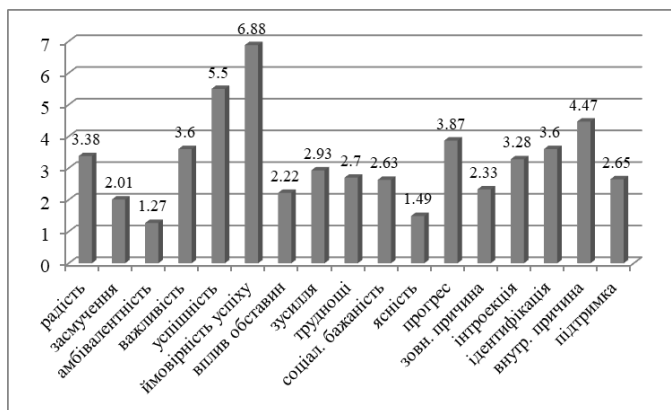
8,37 % студентів мають прагнення, пов'язані з творчою продуктивністю, що може проявлятися у варіанті «віддачі себе іншим», цілеспрямованій і позитивній взаємодії з підростаючим поколінням, символічному безсмерті тощо.

6,3 % опитаних висловили прагнення бути автономними, жити окремо, зберігати незалежність, робити те, що їм видається правильним, самоутверджуватись.

Незначна частина досліджуваних (лише 3,41 %) має наміри до духовної самотрансценденції. Трансцендувати себе – означає виходити за межі себе, до інших (горизонтальна трансценденція) і / або до вищої реальності (вертикальна трансценденція). Вираження самотрансценденції набуває різних форм, що охоплюють виміри усвідомлення божественного, універсальної рівності, єдності.

Зауважимо, що найактуальнішою сферою трансценденції особистості є духовна. У результаті трансценденції до духовного (у молитві, сповіді) виникає можливість неможливого. Після трансценденції у духовну сферу особистість змушена здійснити зворотний

рух, повернення від межового трансцендентального стану в реальне життя, щоб у ньому вкорінити чисте трансцендентальне духовної реальності. Завдяки самотрансценденції особистість випробовує і пізнає себе, вибудовує свій досвід, формує життєві смисли, уточнює життєві цілі [13, с. 207-208].

Рис. 2. Оцінка прагнень респондентами за середніми по вибірці

Прагнення до влади і дезадаптації (по 0,96 % відповідно) у вибірці є неактуальними.

Оцінку прагнень за шкалами представлено на Рис. 2.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що в опитаних превалює тема успіху й позитивних емоцій, іншими словами, вони успішно просуваються у реалізації своїх прагнень (5,5), більш-менш прогресують (3,87) і, в підсумку, також сподіваються на позитивний результат і ймовірність успіху (6,88), а, відтак – радіють (3,38). Власні прагнення респонденти вважають, певною мірою, важливими (3,6) і, частково, – соціально бажаними (2,63). У цілепокладанні студенти є цілком самостійними, проте і дещо враховують

думку інших (2,33). Досягаючи цілей, стикаються з певними труднощами (2,7), проте, мають чіткі уявлення (1,49) щодо відповідних дій, і, докладаючи зусиль (2,93), працюють у цьому плані. В реалізації поставлених цілей, прагнень і намірів суттєво сприяють і допомагають значущі інші (2,65).

З метою виявити особливості прагнень опитаних було проведено кореляційний аналіз за Ч. Пірсоном між змінними методики із застосуванням комп'ютерної програми SPSS Statistics 22.

Нами виявлено статистично значущий ($p < 0,05$) позитивний кореляційний зв'язок між такими показниками:

- ⇒ радістю й ймовірністю успіху ($r = 0,24$), труднощами ($r = 0,21$), соціальною бажаністю ($r = 0,23$) і внутрішньою причиною ($r = 0,22$);
- ⇒ засмученням і інтродекцією ($r = 0,19$), ідентифікацією ($r = 0,19$), підтримкою ($r = 0,19$);
- ⇒ амбівалентністю і зусиллям ($r = 0,22$), зовнішньою причиною ($r = 0,21$), інтродекцією ($r = 0,18$);
- ⇒ важливістю і зусиллям ($r = 0,19$), прогресом ($r = 0,19$);
- ⇒ ймовірністю успіху та соціальною бажаністю ($r = 0,19$);
- ⇒ впливом обставин і ясністю ($r = 0,20$);
- ⇒ зусиллям і ясністю ($r = 0,23$), соціальною бажаністю ($r = 0,19$);
- ⇒ труднощами і ясністю ($r = 0,18$);

- ⇒ соціальною бажаністю і ймовірністю успіху ($r = 0,19$) та зусиллями ($r = 0,19$);
- ⇒ ясністю і підтримкою ($r = 0,23$);
- ⇒ інтродекцією і підтримкою ($r = 0,21$).

Отже, важливі та складнодосяжні цілі потребують докладання зусиль (причому не лише вольових), що пов'язано з виконанням дій. Успішне виконання діяльності можливе лише за умови тривалої мотивації, наполегливості в реалізації програми й задумів, раціональних витрат часу й енергії; успішна реалізація певних ідей, що подобаються іншим і корисні для них, є соціально бажаними (в іншому випадку успіх часто викликає в оточуючих заздрощі й агресію); життєві обставини зумовлюють оформлення уявлень особистості в досягненні мети; внутрішні спонування (а також самостійність), зрозумілість здійснення кроків на шляху до поставленої мети респондентами дістали підтримку з боку близьких людей в імплементації своїх прагнень.

А також *негативний* кореляційний зв'язок між показниками:

- ⇒ засмученням і успішністю ($r = -0,24$);
- ⇒ амбівалентністю і успішністю ($r = -0,21$), прогресом ($r = -0,17$);
- ⇒ важливістю і зовнішньою причиною ($r = -0,21$);
- ⇒ успішністю і впливом обставин ($r = -0,18$), інтродекцією ($r = -0,21$);
- ⇒ впливом обставин і прогресом ($r = -0,17$);
- ⇒ соціальною бажаністю і підтримкою ($r = -0,24$);

- ⇒ прогресом і зовнішньою причиною ($r = -0,18$).

Отже, переживання негативних емоцій, зокрема смутку, не сприяють успішності реалізації певних проектів і планів; життєві обставини (ситуація загалом, стан здоров'я близьких і рідних людей, матеріальне становище) стримують у втіленні певних задумів; програми і проекти, що є важливими для інших, не мають підтримки з боку близьких людей; успішна реалізація своїх цілей і намірів можлива лише за наявності власних бажань і переконань.

Зауважимо, що кореляційні зв'язки як позитивні, так і негативні, є статистично значущими, проте слабкими, що можна пояснити особливостями вибірки.

Висновки. Отже, вивчення прагнень стає важливим аспектом у розумінні мотиваційного компоненту структури особистості, його діяльнісних характеристик. Наявність прагнення свідчить про активну позицію людини, її суб'єктність.

Результати проведеного емпіричного дослідження свідчать про те, що майже третина респондентів спрямовані на особистісне зростання і збереження здоров'я; друге місце посіли прагнення, пов'язані з досягненням; третє – самопредставлення; на четвертій позиції – прагнення, пов'язані з інтимністю; на п'ятій – зі спілкуванням. Творча продуктивність і самодостатність/незалежність мають незначний відсоток вираження. Лише 3,41 %

респондентів має наміри до духовної самотрансценденції. Прагнення до влади і дезадаптації у вибірці є неактуальними.

В опитаних превалює тема успіху й позитивних емоцій. Власні прагнення респонденти вважають, певною мірою, важливими і, частково, – соціально бажаними. У цілепокладанні студенти є цілком самостійними, проте і дещо враховують думку інших.

Перспективу подальших розвідок означеної проблеми вбачаємо в емпіричному дослідженні особистісних прагнень представників інших вікових категорій і фаху.

Перелік використаних джерел:

1. *Бодалев А. А.* Акме-эффект личностного осуществления в процессе социализации и индивидуализации взрослого человека / А.А. Бодалев // Мир психологии. – 1998. – №1. – С. 59-66.
2. *Боришевський М. Й.* Психологічні механізми розвитку особистості / М.Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3/12. – С. 26-33.
3. *Братусь Б.С.* Опыт обоснования гуманитарной психологии / Б.С. Братусь // Вопросы психологии. – 1990. – № 6. – С. 9-16.
4. *Булах І. С.* Змістовний контекст поняття «особистісне зростання» в ракурсі феноменологічного та гуманістичного напрямків у психології / І.С. Булах // Психологія: Зб. наук. праць НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2000. – Вип. 2 (9). – С. 176-185.
5. *Головаха Е. И.* Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи. – К.: Наукова думка, 1988. – 141 с.
6. *Гуляс І. А.* Ціннісний аспект життєвого шляху особистості [Електронний ресурс] / І.А. Гуляс, Я.В. Чаплак, Г.В. Чуйко // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Вип. 36. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. – С. 40-54. – Режим доступу: DOI:<https://doi.org/10.32626/2227-6246.2017-36.%p>
7. *Коган А. Ф.* Психологическое моделирование целеполагания и принцип псевдосвободы выбора цели в учебной деятельности / А.Ф. Коган // Психология. Сб. научных трудов. – 1999. – Вып. 3(6). – С. 212-222.
8. *Кологривова Е. І.* Функції особистісних прагнень в переживанні молоддю людиною суб'єктивного благополуччя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи» / Е.І. Кологривова. – Київ, 2008. – 22 с.
9. *Кологривова Е. І.* Функції особистісних прагнень в переживанні молоддю людиною суб'єктивного благополуччя: дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.05 / Кологривова Емма Ігорівна. – К., 2008. – 172 с.
10. *Копець Л. В.* Психологія особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Копець Л.В. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 460 с.
11. *Леонтьев Д. А.* О времени: иллюзия ответов / Д.А. Леонтьев // Экзистенциальная традиция: философия, психология, психотерапия. – 2004. – № 1(4). – С. 113-118.
12. *Психологія особистості: Словник-довідник* / за ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
13. *Савчин М.* Здатності особистості: монографія / Мирослав Савчин. – К.: ВЦ «Академія», 2016. – 288 с.
14. *Чуйко Г. В.* Психологічне благополуччя людини як феномен сучасної психології [Електронний ресурс] / Г.В. Чуйко, Я.В. Чаплак // Технології розвитку інтелекту. – 2018. – Том 2. – Вип. 3 (14). – Режим доступу: http://www.psytir.org.ua/upload/journals/2.8/authors/2018/Chuyko_Galyna_Vasylivna_Chaplak_Yan_Vasylyovych_Psychologichne_blagopoluchchja_ljudyny_jak_fenomen_su

© Гуляс І. А.

chasnoi_psychologii.pdf

15. Эммонс Р. Психология высших устремлений: мотивация и духовность личности / Роберт Эммонс; [пер. с англ. А.В. Лызлова]; под ред. Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2004. – 416с.

References (Transliteration):

1. Bodalev A. A. Akme-effekt lichnostnogo osuschestvleniya v protsesse sotsializatsii i individualizatsii vzroslogo cheloveka / A.A. Bodalev // Mir psihologii. – 1998. – N 1. – S. 59-66.

2. Boryshevskiy M. Y. Psiholohichni mehanizmy rozvytku osobystosti / M.Y. Boryshevskiy // Pedahohika i psihohija. – 1996. – N 3/12. – S. 26-33.

3. Bratus B. S. Opyt obosnovaniya gumanitarnoy psihologii / B.S. Bratus' // Voprosy psihologii. – 1990. – N 6. – S. 9-16.

4. Bulah I. S. Zmistovnyj kontekst ponyattya «osobystisne zrostantnja» v rakursi fenomenolohichnoho ta gumanistychnoho naprjamku u psihohiji / I.S. Bulah // Psiholohija: Zb. nauk. prats NPU Imeni M.P. Drahomanova. – 2000. – Vip. 2 (9). – S. 176-185.

5. Golovaha E. I. Zhiznennaya perspektiva i professionalnoe samoopredelenie molodezhi. – K.: Naukova dumka, 1988. – 141 s.

6. Hulas I. A. Tsinnisnyj aspekt zhyttevoho shlyahu osobystosti [Elektronnyj resurs] / I.A. Hulas, Ya.V. Chaplak, G.V. Chuyko // Problemy suchasnoji psihohiji: Zbirnyk naukovyh prats Kamjanets-Podil'skoho natsional'noho universytetu imeni Ivana Ohijenka, Instytutu psihohiji imeni H.S. Kostjuka NAPN Ukrainy / za nauk. red. S.D. Maksymenka, L.A. Onufrijevoji. Vyp. 36. – Kamjanets-Podil'skyj: Aksioma, 2017. – S. 40-54. – Rezhym dostupu: DOI:<https://doi.org/10.32626/2227-6246.2017-36.%p>

7. Kogan A. F. Psihologicheskoe modelirovanie tselepolaganija i printsip psevdosvobody vybora tseli v uchebnoj dejatel'nosti / A.F. Kogan // Psihologija. Sb. nauchnyh trudov. – 1999. – Vyp. 3(6). – S. 212-222.

8. Kolohryvova E. I. Funktsiji osobystisnyh prahnen' v perezhyvanni molodoju ljudynoju subjektyvnoho blahopoluchchja: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psihol. nauk: spets. 19.00.05 «Sotsial'na psihohija; psihologija sotsial'noji roboty» / E.I. Kolohryvova. – Kyiv, 2008. – 22 s.

9. Kolohryvova E. I. Funktsiji osobystisnyh prahnen' v perezhyvanni molodoju ljudynoju subjektyvnoho blahopoluchchja: dys. ... kandydata psihol. nauk: 19.00.05 / Kolohryvova Emma Ihorivna. – K., 2008. – 172 s.

10. Kopets L.V. Psiholohija osobystosti: Navch. posib. dlya stud. visch. navch. zakl. / Kopets L.V. – K.: Vyd. dim «Kyjevo-Mohyljans'ka akademija», 2007. – 460 s.

11. Leont'ev D.A. O vremeni: illjuzija otvetov / D.A. Leontev // Ekzistentsial'naja traditsiya: filosofiya, psihologiya, psihoterapija. – 2004. – N 1(4). – S. 113-118.

12. Psiholohija osobystosti: Slovnyk-dovidnyk / za red. P.P. Hornostaja, T.M. Tytarenko. – K.: Ruta, 2001. – 320 s.

13. Savchyn M. Zdatnosti osobystosti: monohrafija / Myroslav Savchyn. – K.: VTS «Akademija», 2016. – 288 s.

14. Chuyko H. V. Psiholohichne blahopoluchchja lyudyny jak fenomen suchasnoji psihohiji [Elektronny resurs] / H.V. Chuyko, Ya.V. Chaplak // Technohiji rozvytku intelektu. – 2018. – Tom 2. – Vyp. 3 (14). – Rezhym dostupu: <http://www.psytir.org.ua/upload/journals/2.8/authors/2018/>

Chuyko_Galyna_Vasylivna_Chaplak_Yan_Vasylyovykh_Psyholohichne_blagopoluchchja_ljudyny_jak_fenomen_suchasnoi_psychologii.pdf

15. Emmons R. Psihologija vysshih ustremleniy: motivatsija i duhovnost' lichnosti / Robert Emmons; [per. s angl. A.V. Lyzlova]; pod red. D.A. Leonteva. – M.: Smysl, 2004. – 416 s.

Hulias Inesa

PhD (psychological sciences), associate professor of psychology department, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi (Ukraine)

PERSONAL ASPIRATIONS: EMPIRICAL RESEARCH

ABSTRACT

The article is devoted to an important psychological phenomenon – personal aspirations. The concept under consideration is disclosed at the intersection of studies of the motivational structure of the person, purpose-setting, features of the structuring of the future and the subject's human activity.

It is stated that the desire is formed on the basis of the physical, biological, social and psychological needs of the person, based on the requirements of society and embodied through the choice of specific goals and objectives. It is noted that personal aspirations reflect the typical or characteristic tasks that a person wants to perform in his everyday life, and are important sources of his content.

In order to study the personal aspirations of a recognized psychological instrument – the method of «Evaluation package of personal aspirations» R. Emmons. The study was attended by 90 respondents aged 20-25 in the specialty «Psychology». The survey was conducted on the basis of the faculty of pedagogy, psychology and social work of Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich.

It is concluded that almost one third (27.8%) of respondents are aimed at personal growth and health preservation; Second place was the pursuit of achievement (16.3%); the third – self-presentation (13.7%); in the fourth position – the desire for intimacy (12.7%); the fifth – with communication (9.5%). Creative productivity and self-sufficiency / independence have a small percentage of expression (8.37% and 6.3% respectively). Only 3.41% of respondents have intentions for spiritual transcendence. The desire for power and misadaptation (by 0.96%, respectively) in the sample are irrelevant.

In the respondents, the topic of success and positive emotions prevails, in other words, they successfully advance in the realization of their aspirations (5.5), more or less progress (3.87) and, in the end, also hope for a positive result and the likelihood of success (6, 88), and, therefore – rejoice (3,38). Respondents consider their own aspirations to be, to some extent, important (3.6) and, in part, socially desirable (2.63). In goal-setting, students are completely independent, however, and somewhat take into account the opinion of others (2.33).

Positive correlation shows that important and complicated goals require the efforts (and not only volitional ones), which are related to the implementation of actions. Successful implementation of the activity is possible only with the long motivation, persistence in the implementation of the program and plans, rational spending time and energy; the successful realization of certain ideas

© Гуляс І. А.

that are liked by others and useful for them, are socially desirable (otherwise, success often causes envy and aggression in the surrounding environment); life circumstances determine the design of personality representations in achieving the goal; internal motivation (as well as autonomy), clarity of implementation of steps towards the goal, respondents received support from relatives in the implementation of their aspirations.

Negative correlations demonstrate that the experience of negative emotions, in particular sadness, does not contribute to the success of the implementation of certain projects and plans; life circumstances (the situation in general, the health of relatives and relatives, the financial situation) are constrained in the implementation of certain plans; programs and projects that are important to others do not have the support of loved ones; successful realization of their goals and intentions is possible only in the presence of their own desires and beliefs.

Key words: personal aspirations, goal-setting, achievement, purpose, future, personality.

Гуляс Инесса Антоновна

Кандидат психологических наук, доцент, доцент кафедры психологии Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича, г. Черновцы (Украина)

ЛИЧНОСТНЫЕ УСТРЕМЛЕНИЯ: ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

Аннотация. Статья посвящена важному психологическому феномену – личност-

ным стремлениям. Рассматриваемый концепт раскрыто на пересечении исследований мотивационной структуры личности, целеполагания, особенностей структурирования будущего и субъектной активности человека. Констатируется, что стремление формируются на основе физических, биологических, социальных и психологических потребностей человека, опираются на требования социума и воплощаются через выбор конкретных целей и задач. Отмечено, что личностные стремления отражают типичные или характерные задачи, которые человек желает выполнить в своей повседневной жизни, и являются важными источниками ее содержания.

С целью изучения личностных стремлений применено признан психологический инструмент – методика «Пакет оценки личностных стремлений» Р. Эммонса. В исследовании приняли участие 90 респондентов в возрасте 20-25 лет специальности «Психология». Опрос проведен на базе факультета педагогики, психологии и социальной работы Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича.

Сделан вывод, что почти треть (27,8%) респондентов направленные на личностный рост и сохранение здоровья; второе место заняли стремление, связанные с достижением (16,3%); третье – самопредставление (13,7%); на четвертой позиции – стремление, связанные с интимностью (12,7%); на пятой – с общением (9,5%). Творческая производитель-

© Гуляс І. А.

ность и самодостаточность / независимость имеют незначительный процент выражения (8,37% и 6,3% соответственно). Лишь 3,41% респондентов намерены к духовной самотрансценденции. Стремление к власти и дезадаптации (по 0,96% соответственно) в выборке являются неактуальными.

В опрошенных превалирует тема успеха и положительных эмоций, то есть, они успешно продвигаются в реализации своих стремлений (5,5), более или менее прогрессируют (3,87) и, в итоге, также надеются на положительный результат и вероятность успеха (6, 88), а затем – переживают радость (3,38). Собственные стремления респонденты считают в определенной степени важными (3,6) и, частично, – социально желательными (2,63). В целеполагании студенты являются вполне самостоятельными, однако и несколько учитывают мнение других (2,33).

Положительные корреляционные связи свидетельствуют о том, что важные и труднодостижимые цели требуют приложения усилий (причем не только волевых), что связано с выполнением действий. Выполнение деятельности возможно лишь при условии длительной мотивации, настойчивости в реализации программы и замыслов, рациональных затрат времени и энергии; успешная реализация определенных идей, которые нравятся другим и полезные для них, является социально желательными (в противном случае успех часто вызывает у окружающих зависть и агрессию)

жизненные обстоятельства обуславливают оформления представлений личности в достижении цели; внутренние побуждения (а также самостоятельность), понятность осуществления шагов на пути к поставленной цели респондентами получили поддержку со стороны близких людей в осуществлении своих стремлений. Негативные корреляционные связи демонстрируют то, что переживания негативных эмоций, в частности грусти, не способствуют успешности реализации определенных проектов и планов; жизненные обстоятельства (ситуация в целом, состояние здоровья близких и родных людей, материальное положение) сдерживают в воплощении определенных замыслов; программы и проекты, которые являются важными для других, не имеют поддержки со стороны близких людей; успешная реализация своих целей и намерений возможна только при наличии собственных желаний и убеждений.

Ключевые слова: личностные устремления, целеполагание, достижение, цель, будущее, личность.

Дата отримання статті: 27.03.2019

Дата рекомендації до друку: 06.04.2019

Дата оприлюднення: 14.05.2019

© Гуляс І. А.